Márciusi vasárnap

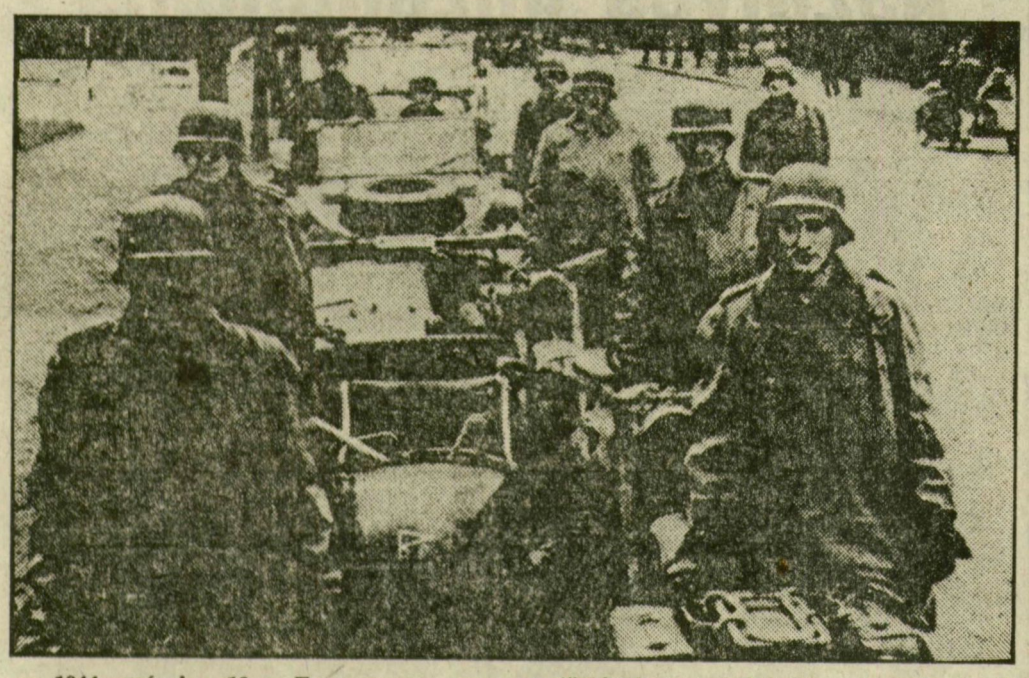

1944. március 19-e. Ez a nap a magyar történelem egyik (ha nem a) legsötétebb korszakának, az ártatlan emberek tömeges deportálásával járó, német megszállásnak, majd nyilas országlásnak a kezdete. Az események közvetlen előzményei, hogy Horthy a doni katasztrófa óta nem akart csapatokat küldeni a háborúba, illetve azok a tárgyalási kísérletek, amelyeket a háború végkimenetelét fölismerő magyar vezetés kezdeményezett a nyugati szövetségesekkel. Ezekről a próbálkozásokról azonban a német hírszerzés mindvégig tudott, s a súlyossá váló keleti helyzet miatt nem engedhetvén meg a balkáni front összeomlását — márpedig Magyarország kiválása feltétlenül ezt eredményezte volna —, a megszállásban látták a megoldást. Ezt lehetőleg békésen szerették volna végrehajtani, ezért Hitler '44. március 18-ára a Salzburg melletti Klessheim kastélyba rendelte Horthyt, aki először felháborodva elutasította Hitler tervét, majd drámai jelenetek, háromszori tárgyalás után elfogadta a megszállás tényét.

A németekkel tárgyaló küldöttségben ott találjuk többek között Ghyczy Jenő külügyminisztert és Szombathelyi Ferencet, a honvéd vezérkar főnökét is. Utóbbi — aki az éjszaka visszafelé tartó vonatról a magyar hadseregnek az ellenállást megtiltó utasítást küldte — így emlékszik az eseményekre: „Az első hírek a szándékolt megszállásról nagyon vegyesek és ellentmondóak voltak. Tényként megállapítottuk azt, hogy német csapatok nyugati határaink mentén gyülekeznek. Én e tárgyban kérdést intéztem a német katonai attaséhoz, a külügyminiszter pedig a német követhez, amire ezek teljesen megnyugtató választ adtak. Mint utólag kiderült, mindketten hazudtak. (...) Klessheimben (...) adták a németek tudtunkra azt, hogy Magyarországot megszállják, s míg a kormányzó úr, a külügyminisztere és katonai vezetői ott kint tárgyaltak, addig a német csapatok Magyarországra betörtek. (...) Hitler maga mondta nekem, hogy részéről csak politikai garanciák megszerzéséről van szó, mert a miniszterelnök magatartásával elégedetlen. (...) ... csupán arról van szó, hogy csapataival, melyek már előnyomulóban vannak, Magyarországba bevonul, és azután, ha célját elérte, két-három hét múlva Magyarországot ismét szabaddá teszi."

— Milyen várakozásokkal néztek Horthy látogatása elé, és hogyan reagáltak a németek bevonulásának hírére a hadseregben? — kérdeztem T. P.-től, akivel Szombathelyi emlékiratát lapozgatjuk, s aki akkoriban a Várpalotai 201-es Tanzászlóaljnál volt hivatásos hadnagy.

— Érezhető volt a feszültség, de a katonaság bízott abban, hogy békés megegyezés születik, s a felderítés ellenére nem is gondoltunk arra, hogy megszállnak minket. 19-én reggel riadókészültséget rendeltek el, s a parancsot mint katonák, végrehajtottuk, sőt, az éles lőszert is kiosztották, de támadási parancsot nem adtak ki, hiszen erre Szombathelyi volt jogosult. A fiatal szudétanémetekből álló páncélosok délelőtt 10 óra körül jelentek meg Várpalotán, s körbevették laktanyánkat: a tankok csövei a kapukra irányultak, s mi bent voltunk a kaszárnyában. Én voltam a zászlóalj ügyeletes tisztje, telefonszolgálatot tartottunk, s minden pillanatban vártuk, hogy kapunk-e tűzparancsot, mert mint katonák, adott utasításra megtámadtuk volna őket. Velünk ugyanis nem közölték az ellenállást tiltó határozatot, habár azt már előző éjszaka meghozták, csak éppen semmit nem mondtak a riadón kívül. A legénység hangulata olyan volt — a háttérben a Rákóczi-szabadságharccal, '48-cal —, hogy a tisztek vezetésével még a nagy fölényben levő páncélosokkal szemben is ellenállást fejthettünk volna ki. Ezt a volt legényem is igazolja, aki évek múltán is így emlékezett. Ez a feszült várakozás kb. 24 órán át tartott, addig nem is hagytuk el a laktanyát, mi tisztek is ott bent étkeztünk. Utána a riadót lefújták, az éles lőszert is visszavitték a raktárakba, s jött az újabb parancs, hogy az utcán járva a kölcsönös tiszteletadás a rangfokozatoknak megfelelően kötelező egymásnak. Egy német őrmestert például, aki pökhendien viselkedett, a német tiszti járőr vitt el. Azután meg kellett hívnunk a német tiszteket a Zichy-kastélyba baráti vacsorára. Két nap múlva azonban döbbenetes jelenetnek voltunk szemtanúi, amikor a zsinagógába zárt zsidó lakosságot a németek géppisztolycsattogással ijesztgették, s mi nem tudtunk beavatkozni. Az akkor elmaradt ellenállással magyarázom én különben az októberi kiugrási kísérlet kudarcát is — hiszen, hogyan is fordulhatott volna szembe egy hadsereg egy másikkal, amelyikkel addig együtt harcolt? Ráadásul előtte a németeknek köszönhetően kaptuk vissza az elcsatolt területek egy részét, s ez meghatározta a hangulatot. Valószínűleg Horthy is úgy akart átállni októberben, mint a finnek, hogy fegyveresen ne kelljen szembeszállni velük, csak a kivonulásra rábírni őket.

— Mégis, utólag visszatekintve, mekkora a felelőssége a kormányzónak a dolgok ilyetén alakulásában, s mit kellett volna tennie?

— Szombathelyitől idéznék, aki azt írja: „Az ellenállás csak felesleges vérontásra vezetett volna, de csak egyes szórványos esetekben, mert tekintve haderőnk és különösen a tisztikar szellemét, mely teljesen a jobboldal behatása alatt állott, egységes és erőteljes ellenállásról alig lehetett volna szó, még azon esetben sem, ha erre vonatkozólag parancsot adhattunk volna ki." Az ellenállást különben a tereptani viszonyok is akadályozták. Mindezek ellenére — politikailag, utólag elgondolva — az lett volna az ideális, hogy 19-én mi fegyverrel ellenállunk, s akármilyen vérveszteség után leszerelik a hadsereget, Horthyt letartóztatják, vagy illegalitásba kényszerítik, s így várjuk be az oroszok bejövetelét, nem egy Szálasi-kormánnyal. S akkor Magyarország a béketárgyalásokon pozícióelőnyben tárgyalhatott volna például Észak-Erdély ügyében. Ugyanakkor az is valószínű, hogy a Szálasi-kormány ez esetben már jóval korábban megalakul, s ekkor egy erőszakkal felállított hadseregben még egyszer annyi magyar katonát elvéreztetnek a Kárpátokban, mint amennyit Horthyéknak sikerült 19-én megmenteni. Tehát a kormányzó felett az adott helyzetben nem törhetünk pálcát, nem tudott volna mást tenni. Október 15-e ebből a szempontból teljesen más — ha mondjuk Horthy elrepült volna a 2. hadsereghez személyesen, s onnan adja ki a parancsot, nem Budapestről, akkor talán még lehetett volna menteni a helyzeten.

Ne feledkezzünk el tehát most, amikor főleg az utóbbi negyven év bűneiről esik szó erről a 47 évvel ezelőtti március 19-ről, a magyar történelem e gyászos napjáról, s emlékezzünk meg a háborúban értelmetlenül odaveszett tízmilliókról.

Pozsik László

A Szegedért Alapítvány az egészségügyért

Amire a költségvetésből nem futja

Ha valahol, akkor az egészségügyben igazán elkel az alapítványi támogatás, hiszen az egészségmegőrzés és a gyógyítás az a terület, ahol a legalapvetőbb dolgok — eszközök, műszerek, feltételek — hiányoznak. Ezért is üdvözítendő, hogy a Szegedért Alapítvány ez évben több egészségügyi, illetve az egészséggel kapcsolatos programnak nyújtott anyagi segítséget.

A SZOTE ideg-elmeklinikájának *serdülő- és gyermekpszichiátriai osztálya* 80 ezer forintos támogatást kapott az alapítványtól a pszichésen beteg gyermekek szocioterápiás kezelését segítendő. A 44 ágyas osztály a pénzből olyan eszközöket szándékozik vásárolni, amelyekre az egészségügy-nyújtotta szerény költségvetésből nem futja, de a lelki bajok orvoslásához szinte nélkülözhetetlenek. A szocioterápia egyik alapkövetelménye ugyanis, hogy *értelmes időtöltésre mutasson mintát* a betegnek, méghozzá olyat, amely egyszersmind alkalmas a kapcsolatteremtésre, ugyanakkor értelmes, eredményt hozó elfoglaltságra tanít — a pótcselekvések helyett —, és fejleszti a kreativitást. A klinika gyermek- és serdülőpszichiátriai osztályán eme szociálterápiás feltétel megteremtése ütközik akadályba. Hiszen azon túl, hogy pillanatnyilag egyetlen, szabadidős foglalkozásra alkalmas helyiségük van, hiányt szenvednek a foglalkoztatáshoz szükséges anyagokban, eszközökben. Így hát — terveik szerint alapítványi támogatásból — *edzőeszközöket, kis könyvtárat, az alkotó foglalkozásokhoz anyagokat vásárolnak*, illetve az ott kezelt gyermekek kirándulására szánják.

Hasonló célokra fordítja az alapítványtól kapott 80 ezer forintot a városi kórház ideg- elmeosztálya, ahol a *szenvedélybetegek terápiájához, rehabilitációjához hiányzik az örömkeresés, avagy másképpen a kreatív tevékenység eszköztára*, amiben benne foglaltatik a lemezjátszótól a kézimunkafonalakon át a szövőszékig sok minden. A terápiás cél itt is, mint a gyermekpszichiátrián: felmutatni azokat a tevékenységeket — az alkohol-, a gyógyszer-, a drogfogyasztás pusztító pótcselekvése helyett — amelyek művelése igazi örömöt adó.

A ságváritelepi általános iskola tanárai a *mozgássérült gyermekek nevében és érdekében pályáztak* a Szegedért Alapítványnál. Az iskolában '89 óta gyógyítják, tanítják — az immáron világhírű Pető-módszerrel — a mozgássérült gyermekeket. S noha a kezdetektől többen is felkarolták e nemes ügyet, és támogatták anyagilag, hiányzik még jó néhány eszköz a gyógyító munkához. Az alapítvány-adta 180 ezer forint lehetővé teszi, hogy a Pető-módszerhez nélkülözhetetlen speciális, mozgásjavító bútorokat vehessenek, s az összegből futja még az audiovizuális oktatási eszközök vásárlására is.

*

A Minőségvédelmi Kft. vegyészmérnöke, *Pasinszki József* a levegő szennyezettségét mérő műszerek vásárlására kapott 70 ezer forintot az alapítványtól. A fiatal vegyész '89 óta — a Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület keretében — végzi méréseit. Előbb — az Akadémiától kölcsönbe vett műszerrel — a levegő szénmonoxid tartalmát, később az ülepedő por, és annak mérgező komponenseit, a kormot, az ólmot, a benzpirént mérte.

— *Milyen mértékben szennyezett a szegedi levegő szén-monoxiddal, és a laikusok által kevéssé ismert benzpirénnel* — kérdeztem eredményeiről tudakozódva Pasinszki urat.

— A még meglehetősen kevés mérési eredmények azt mutatják, hogy a szegedi levegő szén-monoxid tartalma csak egy-két esetben — kivált a zárt kereszteződésekben, mint amilyen például az Anna-kútnál található — haladta meg a határértéket. Igaz: az Egészségügyi Minisztérium által megállapított határérték a szén-monoxid esetében igen magas. A benzpirénről sajnos kevesen tudják, hogy a légszennyező anyagok között ez a legerősebb rákkeltő. Mérésekor a legmagasabb értéket a Marx téren, illetve közvetlen környékén mértem. Érdekes módon ugyanitt a levegő ólomdioxid tartalma a határérték alatt van.

— *...és hol magas az ólomtartalom?*

— A régi híd szegedi hídfőjénél, illetve a Tisza Lajos körúton a határérték többszöröse. Az ólom ugyanúgy veszélyes a szervezetre, mint a benzpirén. Míg ez utóbbi — mint mondottam — erősen rákkeltő, az előbbi károsítja a vérképzőszerveket, a májat, a vesét, és gátolja a gyermekek idegrendszeri fejlődését.

— *Az ólom mennyiségét nemcsak a levegőben, hanem a vérben is vizsgálta.*

— Kétszáz vérmintából eddig 88-at elemeztem. A vérminták tulajdonosairól csak annyit tudok, hol laknak, hol dolgoznak, illetve milyen neműek. Az eddigi mérések tapasztalatai azt mutatják, hogy például az Északi városrészben lakók vérének ólomtartalma a határérték felett van. Ugyanakkor e lakótelephez igen közeli, Csongrádi sugárúton élők esetében kevesebb ólom mutatható ki a vizsgált személyek vérében. Ez a különbség csak egyetlen ténnyel magyarázható: a lakótelep zárt, rosszul szellőzik, míg a sugárutat könnyen átjárja a levegő, s szinte állandóan cserélődik.

— *Az ön vállalkozása — amely még több évre szól — igen tiszteletreméltó, de ettől még ugyanúgy mérgezzük tovább a levegőt, és magunkat, mint eddig.*

— Hiszek abban, hogy ha nem általánosságokban beszélünk a rossz minőségű levegőről, hanem mért adatokkal bizonyítjuk, hogy módszeresen mérgezzük magunkat, akkor a konkrét tényekkel — melyeket publikálni szándékozom — meggyőzhetők az emberek, és tán elérhető, hogy ki-ki a saját lehetősége szerint legalább megpróbáljon tenni valamit a levegő szennyezése ellen.

(kalocsai)

Készül az új lakástörvény — Hat kotlós — egy tojás

Nem riogatásnak szánjuk, de egy nemrégiben született kormányszintű leirat 70 százalékos lakbéremelést javasolt az önkormányzatoknak. *Tóth Dezső*, az IKV igazgatója szerint ezt ebben az évben nem szabad elfogadni. Erről, és a sokat emlegetett „lakáskoncepcióról" beszélgettünk.

Hat minisztérium is dolgozik a tervezet kidolgozásán, április 30-áig kell a kormány elé terjeszteniük, s végül a Parlament hagyja jóvá a végleges változatot. Az önkormányzatokhoz (és az IKV-hoz) eddig egyetlen javaslat érkezett, készítője Vargha Aurélné dr.

Ennek lényege, hogy a lakásgazdálkodás törvényeit az önkormányzatoknak kell kidolgozniuk — természetesen egy központi törvény szellemében. Mindenütt a helyi viszonyok ismeretében kell dönteni arról, megtartják-e a lakás-, és nem lakásvagyont, hogyan használják, és milyen bérleti díjakat szabnak meg.

Az önkormányzati kaszszák többnyire üresek, minden megszerezhető bevételre szükség van. A „nem lakás jellegű bérlemények" (üzlethelyiségek, raktárak) jövedelemtermelése körülbelül 30-35-szöröse a lakásoknak! Ezekről természetesen nem lehet lemondani.

A várható tendencia szerint *a lakbérek lassan igazodnak majd a „nem lakások" bérleti díjaihoz*. Mindez azonban csak piaci viszonyok között lenne elképzelhető, a mostani infláció mellett semmiképpen sem ajánlatos nagyobb emelés. Piacról viszont csak akkor szabad beszélni, ha a lakásoknak legalább 15-20 százaléka üresen áll, s ez a kínálati helyzet az árakban is megmutatkozik. Erről egyelőre szó sincs: *jelenleg 6 ezer kérelmező vár lakásra.*

A lakásfelújítások állami támogatása megszűnt, ezt a bérleti díjakból kell kigazdálkodni. Összehasonlításul: *a szegedi házak jövedelemtermelő képessége jobb, mint a pestieké*, ahol még az épületek üzemeltetésére sem elég a lakbérekből és a bérleti díjakból beszedett pénz. Szegeden az üzemeltetésre és karbantartásra teljesen elegendők a bevételek, és még a felújításokra is jut valamennyi — hogy ez mire elég, belvárosi házaink állapota szemléletesen mutatja...

Tóth Dezső (korábban lapunkban már részletesen ismertetett) javaslata szerint az önkormányzatnak feltétlenül meg kell tartania a lakásállomány egy részét — szociális célokra. Idős, beteg, nehéz szociális helyzetű emberek mindig lesznek. Ugyanakkor tanácsos gazdálkodni is a lakásvagyonnal: egy másik részét piaci lakbérekkel hasznosítanák.

Ny. P.

Szobáztatás

Hogyan lehet a drágán bérelt belvárosi üzlethelyiségből sok pénzt csinálni? Néhányan már rájöttek erre. Fizetik a bérleti díjat az IKV-nak, aztán keresnek valakit, akinek még többet megér. Végül behurcolkodnak az albérlők...

A nem lakás jellegű bérleményekért tavaly év elején 2 ezer 400 forintot kellett fizetni négyzetméterenként, egy évre. 1990 végére ez az összeg felkúszott 8 ezer forintra. De ha valaki szobáztat (finomabban szólva: albérleteztet), 20-30 ezret is elkér egy négyzetméter után. Nem évente — havonta... A videókölcsönzőknek, játéktermeknek és intimkellék-árusoknak még így is megéri.

Ez az üzlet, nem a hatósági áras kenyér...

(nyilas)